

‘Ik denk wel twee keer na voor ik deelneem aan het publieke debat’: Belgische rectoren waarschuwen voor intimidatie en zelfcensuur

Professor Dorien Emmers. ‘Ik denk wel twee keer na voor ik deelneem aan het publieke debat.’ Bron Damon De Backer

Alle tien Belgische rectoren trekken aan de alarmbel: de academische vrijheid staat onder druk. België is voorlopig de VS nog niet, maar getuigenissen tonen aan dat ook hier de druk op wetenschappers toeneemt. ‘Ik kan wel wat aan, maar wanneer je fysiek bedreigd wordt ben je daar toch even niet goed van.’

Dit artikel is geschreven door [SIMON TIBO](#) Gepubliceerd op 11 juli 2025, 03:00

Bewaren

Delen

“Zonder de vrijheid om gewaagde vragen te stellen, controversiële ideeën na te jagen en bestaande veronderstellingen in vraag te stellen, vertraagt onderzoek, valt innovatie stil en verschaalt het publieke debat. Toch zien we de erosie van deze vrijheid. Geen plotse ineenstorting, maar het langzaam maar zeker ondermijnen ervan.”

De tien Belgische rectoren, onder wie die van de grootste universiteiten KU Leuven en UGent, trekken aan de alarmbel over de staat van de academische vrijheid. In een gezamenlijke mededeling in naam van alle universiteiten waarschuwen ze ervoor dat die wereldwijd onder druk staat. “In een gefragmenteerde en kwetsbare wereld blijven universiteiten een baken van verbinding, dialoog en vooruitgang. Maar alleen als we hun onafhankelijkheid en integriteit waarborgen en ons collectief toewijden aan het beschermen van de academische vrijheid”, klinkt het.

België behoort tot een van de landen waar de academische vrijheid het grootst is. Ons land staat in de top vijf van de wereld, terwijl bijna de helft van de wereldbevolking leeft in landen waar die serieus bedreigd wordt, blijkt uit de Academic Freedom Index. Maar ook hier moeten we waakzaam zijn, vinden de Belgische rectoren. “Universiteiten moeten geen *safe spaces* zijn, maar *brave spaces*”, zegt Jan Danckaert, rector van de VUB en voorzitter van de conferentie van Vlaamse rectoren (VLIR). “We zien hoe het debat

hier verhardt en polariseert. Wetenschappers krijgen enorme hoeveelheden bagger over zich heen. Dat houdt gevaren voor de academische vrijheid in.”

Advertentie

BAGGER

En het gaat soms ver. Van beledigingen op sociale media, tot doodsbedreigingen in het meest extreme geval. “Ik kan wel wat aan, maar wanneer je fysiek bedreigd wordt ben je daar toch even niet goed van”, zegt professor middeleeuwse geschiedenis Jan Dumolyn (UGent). “Ik heb zelfs een tijdje beveiliging nodig gehad aan mijn kantoor. Dat was vroeger toch bijna ondenkbaar.”

Vooraf jonge, vrouwelijke onderzoekers krijgen het zwaar te verduren. “Ik denk wel twee keer na voor ik deelneem aan het publieke debat”, zegt professor Chinese studies en columnist bij deze krant Dorien Emmers (KU Leuven). “Toen ik mijn eerste column deelde op sociale media, kreeg ik meteen gigantisch veel bagger over me heen. ‘Met wie heb je seks gehad om dit te bereiken?’, klonk het bijvoorbeeld. Dat gaat heel ver.”

Onderzoekster Cecile Meeusen: ‘Ik ben bang voor de reacties wanneer we onze resultaten naar buiten brengen.’ Bron Thomas Sweertvaegher

Bovendien is er soms ook een impact op het onderzoek dat academici voeren. “Ik doe onderzoek naar seksuele vorming op school”, zegt onderzoekster Cecile Meeusen (KU Leuven). “Ik ben bang voor de reacties wanneer we onze resultaten naar buiten brengen. Mijn thesisstudenten verbied ik nu al om getuigenissen te zoeken via sociale media, dat moet via hun eigen netwerk. We willen hen beschermen tegen de bagger die ze over zich heen kunnen krijgen.”

ANTI-INTELLECTUALISME

Covid was een kantelpunt, geven verschillende academici aan die *De Morgen* contacteerde. Anti-wetenschappelijke opinies, aanvallen en intimidatie tegenover wetenschappers lijken toen in een stroomversnelling te zijn gekomen. “De coronapandemie was een katalysator. Het onderscheid tussen wat een wetenschapper vertelt en de man in de straat is toen verdwenen”, zegt filosoof Johan Braeckman. “De commentaren die wetenschappers toen kregen: daar word je moedeloos van.”

Is dat dan ook een bedreiging voor de academische vrijheid? “Die impliceert en vereist een zeer verregaande vrijheid van meningsuiting”, zegt mensenrechtenjurist Jogchum Vrieling (KU

Leuven & UC Louvain). “Als wetenschappers zich niet meer publiek durven uit te spreken over hun onderzoek is dat natuurlijk een probleem. En dat zie je nu wel gebeuren bij sommige collega’s.” Dat anti-intellectualistische klimaat wordt bovendien aangeblazen door politieke ontwikkelingen. “In heel Europa en de Verenigde Staten wint extreemrechts aan kracht. Partijen binnen die strekking spreken zich duidelijk uit tegen onderzoek naar bepaalde onderwerpen, zoals gender en diversiteit”, vervolgt Vrielink. “Dat onderzoek wringt met hun eigen ideologie en ze proberen het daarom verdacht te maken of zelfs te ontfinancieren of verbieden.” Universiteiten worden aanzien als links-progressieve instellingen die ingaan tegen de ‘grondstroom’. Ook in Vlaanderen leven die ideeën bij sommige politieke partijen. Voorzitter van Vlaams Belang Tom Van Grieken gaf in 2021 aan na de verkiezingen van 2024 ‘de rekening te presenteren aan de linkse leerkrachten’ en wil komaf maken met het ‘woke denken’ aan de universiteiten. Ook Theo Francken, minister van Defensie voor N-VA, trok de voorbije jaren al vaker van leer tegen ‘linkse professoren’. “Links mag alles, linkse professoren nog meer”, klonk het in een bericht op X enkele jaren geleden. Recenter stelde hij zich vragen bij hoe een meerderheid aan linkse professoren rechtse studenten zou beoordelen.

ZELFCENSUUR

Is er dan geen probleem met het overwicht van links-progressief denken aan de universiteiten? Toch wel, zegt professor wetenschapsfilosofie Andreas De Block, auteur van het boek *Is links gewoon slimmer?* “We zien al langer een wantrouwen op rechts ten aanzien van de academie”, licht De Block toe. “Maar dat komt niet helemaal uit de lucht vallen. Je ziet dat er toch een dominantie is van links-progressief denken aan de universiteiten, die ook allerlei ongewenste effecten heeft. Dat leidt tot onbewuste vooroordelen tegenover bepaald onderzoek.”

Professor Jan Dumolyn: ‘Ik heb zelfs een tijdje beveiliging nodig gehad aan mijn kantoor. Dat was vroeger toch bijna ondenkbaar.’ Bron Laura Vleugels
“Ik merk het in mijn eigen onderzoeksdomein”, zegt Vrielink. “Ik ben gespecialiseerd in mensenrechten en daar zal je eerder uitzonderlijk iemand tegenkomen die niet links georiënteerd is. Maar dat veroorzaakt vertekeningen. Neem het boerkaverbod: ik ben daar zelf niet voor, maar er zijn best wel wat zinvolle

argumenten voor te bedenken. Toch zal bijna niemand in mijn discipline dat verdedigen.”

Het leidt volgens sommige academici tot zelfcensuur binnen de universiteit. “Dan zie je dat sommige sprekers niet meer uitgenodigd worden, of dat men bepaalde onderzoeksthema’s schuwt uit angst voor de reacties. Nochtans zouden in de gecontroleerde omgeving van een aula alle meningen welkom moeten zijn”, zegt Braeckman. “Die bedreiging kan bovendien van alle kanten komen, dat is niet inherent links. Het hangt er maar van af welke stroming op dat moment dominant is.”

De academische vrijheid staat zo onder druk op meerdere niveaus. “Intern vloeit die bedreiging eerder voort uit de sterke dominantie van progressieven in de academische wereld”, zegt Vrielink. “Terwijl je extern meer universiteitsscepsis ziet bij rechts. Het een komt ook deels voort uit het andere. Met meer vertegenwoordiging van rechtse academici zou je dat wantrouwen misschien veel minder zien.”

SAAIE WETENSCHAP

Al leidt die scepsis bij ons voorlopig nog niet tot staatsinmening in de academische vrijheid. Toch zijn er wel ontwikkelingen die aandacht verdienen, geven verschillende academici aan. Zo staat de financiering van het hoger onderwijs onder druk.

“En als er onvoldoende financiering is voor onderzoek, ga je minder risico’s nemen”, zegt Braeckman. “Dan kies je voor veilige thema’s, maar dat zijn vaak saaie thema’s. Als onderzoeker moet je net durven nieuwe, gewaagde ideeën te onderzoeken, die misschien verrassende conclusies opleveren. Dáár gaat wetenschap over.”

De financiering van het onderzoek is dan ook onderdeel van de academische vrijheid. Die gaat immers niet alleen over vrijheid voor individuele onderzoekers en instellingen om te onderzoeken en onderwijzen wat zij willen. Er moeten ook middelen tegenover staan. Die rol komt in de eerste plaats de overheden toe.

“Er bestaat echter geen wiskundige formule voor hoeveel dat dan moet zijn”, zegt Vrielink. “Als je natuurlijk plots een hele wetenschapsdiscipline niet langer financiert, is er duidelijk een probleem. Maar waar dat kantelpunt precies ligt, dat is minder helder.”

FREE TO THINK

Het rapport *Free to Think 2024* van de organisatie Scholars at Risk rapporteerde 391 aanvallen op academici, studenten en instituten

over 51 landen in een periode van één jaar. Slechts 15 procent van de wereldbevolking zou volledige academische vrijheid genieten, blijkt uit de Academic Freedom Index. België behoort vooralsnog tot dat beperkte kransje.

Maar voorbeelden uit het buitenland tonen wel aan hoe snel het kan kantelen. Besparingen in Nederland leidden tot het snoeien in opleidingen, vaak binnen de humane wetenschappen die sowieso al snel het etiket 'ideologisch geïnspireerd' opgeplakt krijgen.

In de Verenigde Staten ging dat zelfs nog veel verder. Onderzoek dat er te 'woke' bevonden wordt, krijgt geen overheidssubsidies meer en verschillende onderzoeksbeurzen werden zo plotsklaps geschrapt. Iets waar overigens menig Belgische academicus of vakgroep die rekende op zulke middelen door geraakt is.